

**ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „СОЦИОЛОГИЯ И НАУКИ ЗА ЧОВЕКА“**

Милена Георгиева Ташева

**ПРАКСЕОЛОГИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕФЛЕКСИВНОСТТА:
ЕДНА СОЦИОЛОГИЧЕСКА ПЕРСПЕКТИВА**

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
Докторска програма: Социология

Научен ръководител:
доц. д-р Стойка Пенкова

Пловдив
2019 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на разширено заседание на катедра „Социология и науки за човека” към Философско-исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски”, проведено на 06.04.2019 година.

Дисертационният труд „Праксеологични измерения на рефлексивността: една социологическа перспектива“ е с общ обем от 241 страници (увод, две части, всяка с по три глави, заключение, четири приложения и библиография). Библиографията включва общо 178 източника, от които 144 заглавия на български език, 25 на английски, 8 на френски и 1 на руски.

Състав на научното жури:

Проф. д.с.н. Кольо Коев

Проф. д-р Димитър Вацов

Проф. д-р Лиляна Деянова

Доц. д-р Светлана Събева

Доц. д-р Андрей Бунджулов

Публичната защитата на дисертационния труд ще се проведе на 05.07.2019 година в сградата на Философско-исторически факултет към Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски”. Материалите по защитата са на разположение в Катедра „Социология и науки за човека“.

Съдържание на автореферата

1. Съдържание на дисертационния труд	4
2. Предмет и проблематика на изследването	8
3. Методология	13
4. Структура и кратко изложение на дисертационния труд	14
5. Към очертаване на фокуса на бъдещи изследвания	24
6. Справка за приносните моменти в изследването	27
7. Публикации по темата на дисертационния труд	28
8. Използвана литература в автореферата	29

1. Съдържание на дисертационния труд¹

Увод	5
ПЪРВА ЧАСТ	
НАУКА И ПРАКТИЧЕСКА РЕФЛЕКСИВНОСТ: ЧРЕЗ БУРДИЙО И ЕТНОМЕТОДОЛОГИЯТА	20
Първа глава: <i>Научна рефлексивност, практическа логика и дар</i>	21
1. Бурдийо: рефлексивността като работен метод	22
1.1. <i>Социология на социологията</i>	22
1.2. <i>Рефлексивността като диспозиция на научния хабитус</i>	27
1.3. <i>Логиката на практиката и „логическата логика“</i>	30
2. Към критика на Бурдийо от контекста на саморефлексивната научна практика: „теория за несъвпадение на теория и практика“, практическа логика и дар	35
2.1. <i>Практическата логика на дара и „теорията за несъвпадение на теория и практика“</i>	38
Втора глава: <i>Практическа рефлексивност</i>	56
1. Чрез Бурдийо: рефлексивността-рефлекс като диспозиция на действащия агент.....	57
1.1. <i>Предварително специфициране на практическата рефлексивност</i>	57
1.2. <i>Диалектика между хабитус и хабитат: непредзададеност и динамизъм на онтологичното съучастничество. Рефлексивността-рефлекс</i>	61
Трета глава: <i>Рефлексивността като проблем пред етнометодологията</i>.....	75
1. Етнометодологията: „алтернатна“ на класическите изследвания „програма за дескриптивни изследвания“ на феномените на социалния ред.....	76
2. Рефлексивността във визията на ранните етнометодологически изследвания: „етно-методите“.....	79
3. Рефлексивността във визията на късните етнометодологически изследвания: „въплътената рефлексивност“.....	84
Междинна равностметка I.....	92
ВТОРА ЧАСТ	

---

¹ Страниците са посочени така, както са в дисертацията.

РАЗГРЪЩАНИЯ НА ПРАКТИЧЕСКАТА РЕФЛЕКСИВНОСТ: ПЕРФОРМАТИВНОСТ И МОЛЕКУЛЯРНОСТ. ПРАКТИЧЕСКА ЛОГИКА НА МОЛЕКУЛЯРНИТЕ ПЕРФОРМАТИВНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ	95
Към практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия	96
Първа глава: Етнометодологическият интерес към „формалните структури на дейността“	100
Втора глава: Социалното взаимодействие като перформативна форма	108
1. Перформативни ефекти на рефлексивността: отвъд Остиновата перформативност.....	108
1.1. Перформативността при Остин.....	109
1.2. Отвъд Остиновата перформативност - „чрез“ етнометодологията и Пиер Бурдийо	111
1.2.1.1. Критиката на Бурдийо към Остин.....	112
2. Обективизирана във вещите перформативност.....	116
3. Перформативността на тялото.....	118
3.1. Експлицитната телесна перформативност в условия на кодификация: жестът като телесен перформатив.....	121
4. Рефлексно-рефлексивното действие като извод в практически силогизъм.....	126
5. Практическа логика на експлицитната и имплицитна телесна перформативност: случаят „Хуго Капет“ под микроскопа на теорията на практическата логика.....	133
Трета глава: Социалното взаимодействие като молекулярна структура	142
1. Анализът на разговори като „молекулярна социология“.....	145
2. Практическа изводимост на перформатив от перформатив	151
3. Практическото отрицанието като проблем пред практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия	157
3.1. Практико-логически функции на предварителния дар като инвестиция в бъдещето на кой-идентичността	160
Междинна равносметка II	170

ЗАКЛЮЧЕНИЕ	171
ПРИЛОЖЕНИЯ	
<i>Приложение 1:</i> Инициативата „Висящо кафе“ или за „дара при беда и по вдъхновение“	186
<i>Приложение 2:</i> Противоречията на наследството на „отвътре изключените“: случаят „Мариана Бойрикова“	195
<i>Приложение 3:</i> Символизмът на упълномощеното тяло	211
<i>Приложение 4:</i> Мълчаливата молба на мистър Рамзи	222
БИБЛИОГРАФИЯ	232

Социалният проблем: Несигурността ни върхлита отвсякъде

21 век отправя множество непознати до сега предизвикателства, свързани с глобалното разпространение на биополитики на свръхмодерността, с нови форми на контрол и неравенства, както и с произтичащите от тях различни от познатите измерения на социално страдание. Тези върхлитаци феномени на несигурност дестабилизируют базовите структури и модуси на преживяване на всекидневието, превръщайки ни в уязвими - и уязвяващи - същества. Те дебалансируют самовъзприятието на свръхмодерния човек, а с това самото и идентичността му. Така във всекидневието все по-устойчиво присъстват и все по-натрапчиво се наблюдават множество нови форми на социално страдание и уязвимост, които не се поддават на анализ и разбиране от конвенционалните социологически, психоаналитични, медицински, социални и институционални дискурси, подходи и политики². Нещо по-вече - често те са невидими за тях.

Тези несъществуващи до сега социални проблеми на свръхмодерността повдигат въпроса за необходимостта от социологическото им осмисляне от контекста на **теоретична и аналитична перспектива, ориентирана към тяхното преодоляване**. Такава именно е интенцията на следбурдийовистката социологическа анализа на самонаследяването (Deyanov, Sabeva, Petkov 2015). Този проект предлага теоретична рамка и аналитичен подход, които са в състояние не само да идентифицират, но и да удържат спецификата, сингуларността и уникалността на всекидневните модуси на преживяване на социалната уязвимост и породеното в и от самото общество страдание.

---

² В *Науката като призвание* Вебер, питайки „какво означава на практика“ „интелектуалното рационализиране с помощта на науката и на ориентираната към науката техника“, разполага отговора си в контекста на т. нар. „разомагьосване на света“, състоящо се в това, че „хората знаят или вярват, че стига само да пожелаят, по всяко време биха могли да разберат всичко, т.е., че тук принципно не се намесват тайнствени и непредвидими сили, и че по принцип всички неща могат да бъдат **управлявани чрез пресмятане**“ (Вебер 2004). Тази идеализация на модерния човек за модерния разум се оказва практически неистинна в съвременни условия, сблъсквайки се с постмодерните рискове и носената от тях несигурност.

2. Предмет и проблематика на изследването

Дисертационният труд се разполага в релевантния на външните предизвикателства аналитичен хоризонт на този теоретичен проект, поставяйки си за задача да разработи допълнително неговия методологичен апарат чрез *теорията на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия*, оперираща с праксеологично изведено понятие за *рефлексивност-рефлекс*. Така основният **предмет** на настоящото изследване е разработването на проблема за *практическата рефлексивност*, поставяйки върху нея специфичен акцент: не просто работа *върху* практическата рефлексивност и интерпретирането ѝ като *праксеологичен проблем*, но и експлициране *на* работата на практическата рефлексивност като *актуално разгръщаща се в практиката рефлексивност-рефлекс*, действаща „не ex post върху opus operatum, а a priori върху modus operandi” (Bourdieu 2001), чийто „въплътен”³ характер се анализира в контекста на социализираната телесност.

Тази ориентация на аналитичния поглед върху практическата рефлексивност е функция от *постъпателното стесняване* на съдържателно обвързани **проблемни контексти**. Социоанализата се явява най-широкият фон на проблематизиране. В него като втори проблемен контекст е разположена **логиката на молекулярните перформативи**. Третата и най-тясна проблемна рамка, която изложението вписва в останалите две, е **практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия**. Осъществено в увода постъпателно стесняване на тези проблемни хоризонти явява **три съответстващи им конкретни кръга от проблеми**, а именно - 1) преодоляването на уязвимостта като стремеж, обективизиран в изложението като **всекидневен труд, като инвестиция в постигането на кой-идентичността**, откъдето и подчертаното аналитично внимание върху **изказваните думи и извършваните действия**; 2) **перформативността и молекулярността като същностни специфики на социалното взаимодействие** и 3) праксеологично схващане на рефлексивността - **рефлексивност-рефлекс или (само)корективното усилие на хабитуса**, разгръщащо всекидневния труд като ориентиран към самонаследяване.

---

³Този аспект от моето схващане за рефлексивността, както показва дисертационният труд, е непосредствено повлиян от етнометодологията (Линч, Ливингстън, Гарфинкъл 1993).

По този начин, извършвайки кръгово движение, изложението достига отново - в заключението - до изходния си, най-широк проблемен хоризонт - социоанализата на самонаследяването.

Както вече беше казано, *социоанализата на самонаследяването* очертава най-широките теоретичен **хоризонт** на дисертационния труд, доколкото основният проблем на тази, вдъхновена както от социоанализата на Бурдийо, така и от феноменологическата психопатология на Стангелини теория е „Как е възможно успешното самонаследяване?“, т.е. *преодоляването* както на „психопатологиите на всекидневния живот“, така и биографичните психопатологии, дължащи се на загуба на биографичното *illuſio*” (Deyanov, Sabeva, Petkov 2015). Съществено важна за настоящото изследване е посочената по-горе перспектива към социално породеното страдание, чрез която проектът преминава отвъд социоанализата на Бурдийо, фокусирайки се върху „труда на агента по инвестирането в една бъдеща кой-идентичност, в която подложеният на социоанализа не само да се освободи от страданието си чрез разбиране на самия себе си, а - чрез това разбиране - да превъзмогне фрактализираната си идентичност. Накратко казано: да стане „този, който е“ в противоположност на „такъв, какъвто е“ (пак там). Тази перспектива очертава **първия проблемен кръг** на изследването. В него тя е допълнително разгърната - фокусът е върху *всекидневния* „труд на агента“. Той е схващан не само като онова, от което пречупеността на опита резултира, но и като път към самонаследяване чрез всекидневно инвестиране в постигането на „личностната кой-идентичност“. Схващането на **всекидневния труд като път към самонаследяване** е основната причина разработката да постави като свой **основен предмет** на изследване *практическата рефлексивност* като част от по-общия замисъл за разработване на теория на практиката, основаваща се на праксеологически схванатото понятие за *рефлексивност-рефлекс* като *постоянно самокорективно усилие на социализираното тяло*. Съсредоточаването върху рефлексивността-рефлекс поставя в центъра на анализите *всекидневните действия, изграждащи локалния ред⁴ на взаимодействието*. Именно чрез всекидневните действия и думи, по принцип склонният към изоставане от

---

⁴ Изразът „локален ред на взаимодействие“ носи етнометодологическата интенция за внимание към *in situ* спецификите на дейността.

социалните условия на съществуването си хабитус⁵ (Шовалие, Шовире 2018), възпроизвежда уязвеността и уязвимостта на агента. В този контекст, изследването схваща всекидневните действия като резултиращи от *несъзнавани стратегии на изпаднал в хистерезис практически усет, който чрез тях „случва“ фракталността, работейки с това самото и за оставането си в нея*. Оттук и необходимостта социоаналитичният поглед да изяви тези пречупващи опита и идентичността ситуации⁶, както и да обективира и анализира субективните „инвестиции“ с обратен знак. Експлицирането на въпросните практически стратегии на агента е условие за възможност за изграждане на собствено социоаналитични стратегии, стъпващи на ендогенно изведените в процеса на анализа депарализиращи възможности - алтернативни позиции, знания, умения, компетентности, достъпи, познанства, начини на изразяване, на виждане, на възприемане и отнасяне към себе си, към околните и към социалните условия на съществуване. От тази гледна точка е необходимо *уязвеността* да бъде мислена като *динамична структура*, променяна, модулирана и разгръщана в и чрез всекидневното отнасяне на агента към нея. Оттук и необходимостта от внимание към *актуално изказваните думи и извършвани действия*. В дисертационния труд те са схващани като логически данни - *практически изводи* (Аристотел 1993; Von Wright 1983) на социализираното тяло, чрез които то се „заема със света“, конституирайки модус на взаимно съответствие, форма на „онтологично съучастничество“ с него. С това е свързан и стремежът на настоящото изследване - да покаже, че *онтологичното съучастничество* е *динамична структура, установяваща се всеки следващ път* в резултат от всяка следваща афектация и провокация от страна на конкретните агенти и обстоятелства, задаващи *in situ* спецификите на взаимодействието (Гарфинкъл 2005). Проведените анализи демонстрират, че практическото действие е отговорът, който дава усетът за правилност на социализираното тяло на агента. Доколкото е винаги рефлексно-

---

⁵ Понятието за хистерезис при Бурдийо има функция да представи особеното състояние на „инерция на хабитуса и произтичащия от нея дисонас спрямо социалните структури“ (Шовалие, Шовире 2018). Тук и в дисертационния труд е усилено значението на указаната от Бурдийо „инерция“, доколкото е интерпретирана като *несъзнавано извършван от агента всекидневен труд, задълбочаващ „отместването на диспозициите спрямо ситуациите“ и способстващ по този начин както оставането в, така и възпроизводството на фракталността във времето*.

⁶ Феноменалният опит на „пречупеността“ на екзистенцията е изследван по забележителен начин от Светлана Събева в *Пречупената социалност* (Събева 2010). Мотивът за пречупеността на битието има значение на основен мотив в разработването на проекта на социоанализата на самонаследяването (Deyanov, Sabeva, Petkov 2013; 2015)

рефлексивно, действието като *хабитуална импровизация е и винаги уникално*, т.е. извършвано - според етнометодологическата формула - „всеки следващ път като за пръв път“. Воден от интенцията за удържане перспективата на действащия агент, в дисертационния труд практическото действие е анализирано като *индексичен извод от практически силогизъм*, чиито условия за възможност са зададени от контекста и утаени - посредством вече миналите корективни усилия - като „респонсивен потенциал“ (Събева) в тялото. От тук става видима и нерелевантността на конвенционалните му схващания в опозиционни термини като правилност/неправилност, логичност/алогичност, успешност/неуспешност. В разгръщащата се практическа ситуация, извършваното от социализираното тяло действие - схващано в разработката като *непосредствен*, т.е. неслучаен, но и непредопределен отговор на външна провокация, улучваща, според Бурдийо, съществуваща диспозиция - *създава модус на отношения* със света и с другите агенти.

Следователно, ситуационно извършвани *действия* са и *взаимодействия* - интрасубективни (и преди всичко - интрателесни), интерсубективни (и преди всичко - интертелесни). Чрез действията във взаимодействието се вършат не просто неща. Изказваните думи и извършваните действия тук-сега-и-така явяват, придават, утвърждават идентичности на участниците, предметите, местата, времената, създават видимостта на ситуациите, а оттук - изискват и/или предизвикват определена ответна реакция. Поради това *логиката на молекулярните перформативи* (Деянов 2004) като съществена част от методологическия корпус на социоанализата на самонаследяването задава **втория, по-тесен хоризонт** на дисертацията. А *молекулярността и перформативността* очертават **втория проблемен кръг**, върху които се съсредоточава изследването. Промислянето на практическата рефлексивност „чрез“ експлицираните от етнометодологията „формални структури на дейността“⁷, позволява специфициране на адекватни на перспективата на изследването понятия за *перформативност и молекулярност* - като два, разгръщащи се един чрез друг, пласта на социалното взаимодействие. Задачата на аналитичния поглед, следователно, е да установи - вътре в наблюдавания обект - *начинът, по който практическата рефлексивност ги вplита*,

---

⁷ Тук препращам към визираната от Къф, Шарък и Френсиз „повтаряща се формирана подреденост на действието“ (Къф, Шарък, Френсиз 2004) и иманите предвид от Коев „формални структури на практическите действия“ (Коев 2017).

произвеждайки във времето структурата и видимостта, молекулярната организираност и перформативната форма на взаимодействието.

Това изискване за ендегенност на анализа откроява **най-важния момент** в разгръщането на изследователския предмет. Теория, която е в състояние да подложи на ендегенен анализ взаимното разгръщане на перформативността и молекулярността *in situ*, е тази на **практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия**, предложена в настоящия труд и разработена с интенция за интегрирането ѝ като *елемент от методологическия апарат на логиката на молекулярните перформативи*. Специфицирането на терена ѝ на изследване към актуалното спрягане на релационните идентичности, в съответствие с които (Коев 2017) влизат агентите като функция от ситуационното заемане на социални позиции, позволява задълбочено социологическо и практико-логическо проблематизиране на **всекидневните ситуации на перформативни взаимодействия, удържани в тяхната молекулярност**, т.е. структурираност като *многоместни, а не единствено като двуместни отношения* на взаимодействие. Така изследването демонстрира, че един рефлексивен към предмета си социологически и практико-логически анализ трябва да си дава сметка, че социалното взаимодействие е не винаги ограничено до двуместно отношение. Удържането на *многоместността* явява ситуационно произвежданата (ендегенно и съвместно) *организация* на взаимодействието. Именно *молекулярното организиране* - в и чрез извършваните действия и изказваните думи - произвежда *ситуираните перформативни ефекти*, създаващи както видимостта на ситуацията, така и афективната ѝ атмосфера. А извършваните действия и изказваните думи 'тук', 'сега' и 'така', идват като следствие от работата на *практическата рефлексивност*. Инсценирането на непроведен до момента диалог между визиите на Бурдийо и етнометодологията за рефлексивността позволява обособяване на понятие за рефлексивност-рефлекс, заемащо от етнометодологията „вплътения“ си характер, но анализирано в контекста на социализираната телесност. От тази перспектива, рефлексивността-рефлекс е изведена **като (само)корективно усилие на хабитуса/тялото**. Използвайки разработеното понятие като инструмент, анализите улавят динамизма и непредзададеността в установяването на отношение между агента и винаги конкретните и уникални обстоятелства, в които се разгръща взаимодействието. А въпросното онтологично съучастничество се случва в отговор на отправяните от

външните условия провокации. „Практическата рефлексия“ - като априорен рефлекс - се актуализира в досега с тях, установявайки като за пръв път форма на съответственост.

Разработено като инструмент на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия, понятието за рефлексивност-рефлекс съдържа потенциал да се превърне в приложим социоаналитичен инструмент, способстващ социоаналитичното разбиране и осъществяване на основните функции на ориентираната към предклинична и клинична терапевтична практика теория на социоанализата на самонаследяването.

3. Методология

Описаното дотук постъпателно прецизиране на проблемните хоризонти, очертаващи теоретичната рамка и емпиричния терен на дисертацията, показва, че тя е много *тясно, специализирано изследване на конкретен проблем* - практико-логическите функции на практическата рефлексивност. Поради това в нея са привлечени малко на брой, но релевантни на съвсем ясно зададената тема автори - Бурдийо, Мос, Остин, Деянов, Гарфинкъл, Сакс, Каултър, Коев, чиито перспективи са привлечени в продуктивни диалози.

Поради това **методологическата стратегия**, на която изследването залага, е „**мислене чрез**“ (Коев 2017; Деянов 2013). Тя позволява не само открояване на границите на мислимост на всеки един от привлечените автори, но и чрез - както би казал Мамардашвили - „свободно действие“ в „сингуларната точка“ на засрещането им да бъдат преодолените границите на мислимото от тях. Така се стига до „обективиране на възможности, които не са предзададени“ в произведенията им. *Приложена по отношение на Бурдийо и етнометодологията*, тази стратегия позволява *провеждане на несъстоял се до момента диалог между визиите им за рефлексивността*. Инсценирането му в дисертационния труд отваря хоризонт за *специфициране на собствено понятие за рефлексивност-рефлекс* като *въплътено корективно усилие на социализираното тяло, модулиращо отношенията му с външните условия*. Продуктивност демонстрира и промислянето на проблематиката на дара на Мос „чрез“ етнометодологията в контекста на схващането на взаимодействието като многоместно отношение. От своя страна, промислянето на Остиновата перформативност „чрез“ Бурдийо и етнометодологията на Гарфинкъл и Сакс позволява обособяване на разширено

схващане за перформативност, а оттам и извеждане на понятието „телесен перформатив“.

В резултат от избраната стратегия изследването се разгръща в пространството на продуктивен експериментален диалог не само на теоретични перспективи, но и на методологични подходи. Интегрирането на собствено етнометодологическите категориален и секвенциален анализ (Sacks 1995) към логически анализи, провеждани в контекста на логиката на молекулярните перформативи (като перформативната логика на актовете на именуване, експликацията на практико-логическите форми на придаване на утвърдителна, отрицателна и отклонена идентичност, както и приложението на „методологическия микроскоп“ на теорията на предпредикатните очевидности (Деянов 2001), позволява на анализа да проникне в детайлите на практическата изводимост на действие-перформатив от друго действие-перформатив. А оттук - да разработи - както би казал Витгенщайн - „кутията с инструменти“ на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия, която демонстрира евристичните си функции спрямо обяснението, описанието и по-пълното логическо разбиране на контекстуално съобразените думи и действия.

4. Структура и кратко изложение на дисертационния труд

Вече бе очертано *постъпателното стесняване* на теоретичните и проблемни контексти, в които се разгръща дисертационния труд. В най-широкия проблемен контекст, зададен от **социоанализата на самонаследяването**, се разполага този на **логиката на молекулярните перформативи**. Третото и най-тясно рамкиране, което прецизира специфичния подход към изследователския предмет, е **практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия**, част от работния инструментариум на която е понятието за **рефлексивност-рефлекс**. Дискурсивната стратегия, на която залага дисертационния труд е *изминаване на обратния път в две стъпки*:

- 1) тръгва се от конкретния проблем (**Първа част: Научна и практическа рефлексивност: чрез Бурдийо и етнометодологията**) и
- 2) се преминава към по-широката методологична и теоретична и рамка (**Втора част: Разгръщания на практическата рефлексивност: перформативност**)

и молекулярност. Практическа логика на молекулярните перформативни размени).

Това решение не е произволно. То е съобразено с необходимостта от задълбочено и детайлно промисляне на конкретния предмет - практическата рефлексивност - от релевантни на изследователския проблем аналитични перспективи: практическата логика на Бурдийо и тази на дара, Остиновата перформативност, локално произведените специфики на дейността, удържани от етнометодологията. Разработена по този начин, проблематиката на практическата рефлексивност е продуктивно преосмислена и снета в понятието рефлексивност-рефлекс, което вече е в състояние да изпълнява функциите на работен инструмент в предложената практическа логика на молекулярните перформативни взаимодействия, разработваща емпиричния терен и аналитичния инструментариум на логиката на молекулярните перформативи, а с това самото и на социоанализата на самонаследяването.

Следващите редове накратко представят съдържанието на отделните части и глави на дисертационния труд.

Първа част поставя *практическата рефлексивност* като проблем пред Бурдийо и етнометодологията. Както стана ясно, техните визии са проблематизирани чрез метода на „мислене чрез“. В резултат на инсценирания между тях диалог е изведено *праксеологичното понятие за рефлексивност-рефлекс*. Това става на отделни стъпки, всяка от които е обособена в самостоятелна глава.

Първа глава развива тезата, че при Бурдийо научната рефлексивност е модус на практическа рефлексия. Поради това **първи параграф** влиза в диалог със зададената от автора перспектива към рефлексивността като необходима диспозиция на „научния хабитус“. Предприемането на това - допълнително разгърнато чрез критическо промисляне на визията на Бурдийо - теоретично въведение е необходимо, за да бъде осигурен хоризонт на критиката, на която е подложен авторът във **втори параграф**. Там, разглеждайки рефлексивността като праксеологически проблем пред собствената му аналитична практика, е развита тезата, че въпреки силния акцент върху необходимостта от (само)рефлексивност, Бурдийо не успява докрай да приложи основното си методологическо изискване към анализите на практическата логика на дара. Поради това

изложението проблематизира практическата логика при Бурдийо и преди всичко тази на дара⁸, като осмисля критически и обглежда детайлно интрепратациите на неговите теоретици - Мос, Леви-Строс, Бурдийо. В резултат на това се стига до **извода**, че авторите не удържат в анализите си „практическите функции на времето“. **Решението** на този изследователски проблем е намерено „чрез“ аналитичния контекст на *Анализа на разговори*, разработван от Сакс. Той позволява необходимото удържане на практическите функции на времето, а именно - удържане на секвенциалната релевантност на отделните действия в молекулярната структура на дара, който за целите на анализа е мислен по аналогия с разговорното взаимодействие от аналитичната перспектива на „молекулярната социология“ на Сакс (Lynch 1993). Експлицирането на ендогенната логика на дара с акцент върху времевото разгръщане на взаимодействието изявява **най-важния съдържателен момент в първа глава** - поставянето и решаването на въпроса за функциите на третия участник в молекулярната структура на практико-логическата форма ‘дар’.

Удържайки зададената в първа глава перспектива към рефлексивността, във **втора глава** тя е тематизирана вече не само като „конститутивна диспозиция“ на научния хабитус, но и като *същностна* черта на хабитуса на практически действащия извън научното поле агент. Целта е „чрез“ Бурдийо да се достигне до едно първоначално *праксеологично схващане на рефлексивността, анализирано от контекста на динамично и непредзададено онтологично съучастничество между хабитус и хабитат*. Така в **първи параграф** практическата рефлексивност е коментирана „чрез“ Бурдийо от контекста на вече доказаната теза, че научната саморефлексивност е различен, но аналогичен модус на практическата рефлексивност. Тук отивам още по-далеч, издигайки **тезата**, че практическата рефлексивност се разгръща при всеки досег на агента с контингентните агенти и обстоятелства, формиращи контекста на социалното взаимодействие. Нейното разгръщане се осъществява чрез фокусиране на аналитичното внимание върху онто-логичните условия за възможност на актуално разгръщащата се в практиката рефлексивност-рефлекс. **Резултат** от предприетия анализ е експликацията на съществени феноменологични аспекти на рефлексивността-рефлекс, при което се достига до нейната *първа тематизация*, а именно: като реализация на телесна

---

⁸ Дарин Тенев по забележителен начин интерпретира критически, пресичайки и оглеждайки визиите на Дерида и Бурдийо, както и на Остин и Мос с тази на Дерида (Тенев 2013).

диспозиция, като корективна работа, извършвана от въвличения в практикуването на практиката агент - работа, ориентирана към установяване на отношение на взаимна релевантност между конкретното поле на действие и действащия агент.

Трета глава продължава аналитичното разгръщане на проблема за практическата рефлексивност, но вече „чрез“ етнометодологическата перспектива, удържаща локално изискуемите и произведени, ситуационни специфики на извършваната от „компетентния“ агент дейност. **Първи параграф** тематизира специфичността - спрямо класическите изследвания - на етнометодологическия аналитичен поглед към „света на всекидневието“, а именно неговата „алтернатност“, т.е. фактът, че е неразривно обвързан с тях чрез предмета си - „социалният ред“, но решително разграничаващ се от тях в отношението и подхода към него (Коев 2017). Аналитичното внимание във **втори параграф** е фокусирано върху рефлексивността във визията на ранните етнометодологически изследвания. Поради това изследователският интерес тръгва от т.нар. „етнометоди“, чрез които като „съвместно постижение“ са разработвани смисълът, значението и разбирането на ситуацията, достигайки до следствията от т.нар. „взривяващи експерименти“ - разрушаването на „ординерността“, на „нормалната видимост“ на ситуацията, което практически и фактически дезорганизира взаимодействието. В този пункт от анализа е развита тезата, че така създадената криза е провокация към „същностната рефлексивност“ на „жертвите“, т.е. провокирана е рефлексивността им като *in vivo* феномен, като „забележителна черта на практическите действия“ (Гарфинкъл 2005). Направена е **емпирична апробация на тезата** чрез анализ на една от рефлексно-рефлексивните процедури, които „членовете“ задействат в отговор на провокацията - формулирането, глосирането, използвано като „ресурс на всекидневното взаимодействие“ (Коев 2017). Под микроскоп е поставена конкретна формулировка, т.е. всекидневна разговорна партикулария, в чиято интерпретация са съчетани собствено етнометодологически категориален и секвенциален анализ с логически анализ, разработван в контекста на логиката на молекулярните перформативи. Целта на подобен дискурсивен ход е не само да демонстрира евристичните функции на интегрирането на двата типа анализи във връзка с обяснението, описанието и по-пълното логическо разбиране на нетематизируемото „виждане“ на „баналността“, на „ординерността“ на всекидневната ситуация, но и да направи една първа демонстрация на практическа изводимост на перформатив от

перформатив. **Трети параграф** задълбочава предприетото проблематизиране на практическата рефлексивност „чрез“ визията на късните етнометодологически изследвания, ориентирани към описание на „въплътената рефлексивност“. Проследява се и се осмисля критически преориентацията на етнометодологическата изследователска перспектива. Анализът достига до **извода**, че тя в същността си е провокирана от разминаващите се темпоралности на етнометодологическите „изложения“ на научната дейност, от една страна, и „действителният ход на научната дейност“, от друга, която е обектът на „изложението“. Оттук и характерният за късните изследвания стремеж към неутрализиране на темпоралното разминаване вече се представя като естествен и необходим. Именно в негов отговор идва определящото спецификата на късните изследвания изискване за описание от първо лице на „въплътеното производство“ на социални обекти, което е съществено за предприетото в дисертационния труд проблематизиране на практическата рефлексивност. Анализите достигат до **заключението**, че в етнометодологическия фокус попада тъкмо необходимостта от *инкорпориране* на „членова“ компетентност, която е призвана да осигури необходимия „респонсивен потенциал“ за производството на „въплътените обекти“. Оттук и основният **извод**, до който достигам, за да специфицирам окончателно разработваното в дисертационния труд понятие за рефлексивност-рефлекс е следният: чрез „въплътена рефлексивност“ контингентни обстоятелства и тяло се разработват взаимно посредством *у/пре/възстановяване* на битийното съответствие между тях, създавайки в сътрудничество онази „една и съща история, която - според Бурдийо - всяко историческо действие разкрива: „историята в обективизирано състояние“ и „историята в инкорпорирано състояние“ (Bourdieu 1980).

Междинна равностметка I обобщава направеното в първа част, а именно: провеждането на несъстоял се до момента диалог върху рефлексивността между визиите на Бурдийо и етнометодологията. Методът на мислене „чрез“, съзнателно и методично следван в тази част от дисертационния труд, позволява, от една страна, отиване отвъд мислимото от двете теоретични перспективи, показвайки, че всяка е в състояние продуктивно да разработи имплицитни пластове от другата; от втора страна, „чрез“ проведения между тях диалог върху рефлексивността, е отворен хоризонт за специфициране на понятие за *рефлексивност-рефлекс* като *въплътено корективно усилие на социализираното тяло, задействано при всеки досег на агента с конкретните*

и непредвидими обстоятелства и агенти, съставляващи външните условия, и в този смисъл - *хабитат* - на социалното взаимодействие.

Втора част е опит по и върху логиката на молекулярните перформативи чрез експликация на практико-логическите функции на рефлексивността-рефлекс в практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия. Изложението разширява *емпиричния ъ терен*, като акцентира върху това, че аналитичният поглед не би трябвало да остава само при релационните идентичности, *зададени от традицията* (Деянов 2004), а трябва да се насочи и към *актуалното спрягане* на онези - *отново релационни* - идентичности, *в съответствие с които* влизат агентите като функция от ситуационното заемане на социални позиции. Те са конвенционално разпознавани като обвързани с определени права и задължения, структуриращи отношенията на всекидневно ниво. За възможен вариант на тяхната спецификация е приет този, даден от етнометодологията, която разработва идеята за т.нар. симетрични или асиметрични двойки относими. Но също така изследователският интерес трябва да се насочи и към *актуално спряганите и придаваните чрез дискурса и телесното отнасяне към Другия идентичности*, които се конституират в резултат от символното натоваване на едно различие и превръщането му в социална разлика, а от там и във форма на социална неравноценност, дистинктивност - с положителен или отрицателен знак⁹. От социоаналитична перспектива в емпиричния терен могат да бъдат включени и онези, резултиращи в придаване и самопридаване на идентичност, отношения между агента и социалните условия, включващи както агентите, така и обстоятелствата на съществуването му¹⁰, т.е. *фрактализираните идентичности* на усещашите самонетъждествеността си агенти.

За очертаване на методологичната рамка на новата теория е необходимо и критическо преосмисляне - откъд Остин и Сакс - на понятията за *перформативност* и *молекулярност* като локални специфики на ситуацията. Това е задачата и на **първа глава**

---

⁹ Тук визирам проблемната област, разработена от Стойка Пенкова, в която по продуктивен начин е изследвано социалното неравенство, създавано в и чрез дискурса и дискурсивните практики (Пенкова 2012, 2018).

¹⁰ Тук визирам емпиричните казуси, разработвани в рамките на проект „*Нямам никой, към когото да се обърна!*“ - *социоаналитични измерения на уязвимостта*, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ с договор № ДМ 20/4 от 20.12.2017 г.. Проектът е разработван съвместно с докторанти и млади учени от катедри „Социология и науки за човека“ и „Философия“ към Философско-исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ под ръководството на Мартина Минева. На всички тях изказвам благодарност за продуктивните обсъждания, част от които намират място и в настоящото изследване.

от тази част, в която те са представени като праксеологични модуси на разгръщане на рефлексивността-рефлекс. Промислянето на етнометодологическата перспектива „чрез“ Остин резултира в **наблюдението**, че съществен ефект на ситуираното действие е вършенето на неща с думи и действия. Оттук и **тезата**: етнометодологическото еднородно търсене на действената формалност, доколкото поставя във фокус [инварианта], всъщност удържа и описва перформативната форма на дейността. Това става възможно, доколкото, както демонстрира изложението, идеята за перформативност е обобщена от етнометодологията и *Анализа на разговори* отвъд Остиновата дискурсивна перформативност. В тяхната перспектива акцентът е поставен върху имплицитната, но изложима и виждана перформативност на „цялостната речева ситуация“. В дисертационния труд отивам още по-далеч, интерпретирайки „цялостната речева ситуация“ като перформативна молекула, изградена от рефлексивно съотнесени, т.е. подредени по определен въплътено-рефлексивен начин атоми-индексични изрази и действия. На фона на направеното **заклучение**, че перформативната форма на дейността получава своята смислова определеност посредством актуалното й „вършене“ „всеки следващ пръв път“ като ситуирано и членово изграждане на молекулярната структура, на подредената последователност на дейността, стигам до **извода**, че *молекулярността и перформативността са праксеологични разгръщания на рефлексивността, които се носят взаимно*. Като такива, не е възможно от практическа, а - следователно - не е редно и от аналитична перспектива, те да бъдат отчленявани една от друга. Оттук и необходимостта аналитичният поглед да експлицира винаги уникалните начини, по които рефлексивността-рефлекс на агентите ги разгръща една чрез друга, създавайки молекулярната структура, а оттам и перформативната форма, видимостта на практическата ситуация. Разполагайки се на този фон, последващите анализи не остават при разбирането на перформативността и молекулярността като черти на социалната ситуация, а залагат на тяхното проблематизиране като логически проблеми в практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия. Промислени са и логическите функции на рефлексивността-рефлекс от контекста на така схванатите молекулярност и перформативност.

Навлизайки в дълбочина в зададената перспектива, на свой ред **втора глава** се фокусира изцяло върху социалното взаимодействие като перформативна форма. **Първи параграф** цели посредством преодоляване на ограниченията на Остиновата дискурсивна

перформативност да очертае широко разбрано понятие за имплицитна перформативност. Показано е, че подобен ход има своите основания както при Бурдийо, така и при етнометодологията. Поради това, отново е приложен методът на мислене „чрез“ тях, но вече насочен към перформативността. В резултат на това идва **изводът**, че *с основание могат да бъдат експлицирани два важни общи знаменателя между двете перспективи*: - от една страна, „членовостта“ (Гарфинкъл) или „доксичното отношение с рождения свят“ (Бурдийо) е условие за рефлексивното взаимоотносяне между агент и контингентни обстоятелства, така че посредством въплътено рефлексивни действия да се разработи контекстът на взаимодействие, в резултат на което да се създаде нова, различна негова видимост - въпросното разработване, следвайки Бурдийо, се обективира в „именуване на неименуемото“; от друга страна, неговият етнометодологически вариант в своята по-слаба и всекидневна версия е „формализацията“ като „членови метод“, която сама по себе си е и „опубликуване“, официализация“ по Бурдийо, т.е. „нещо различно от простото казване на нещо“ (Остин 1996) и в този смисъл - перформативно действие. Като следваща стъпка, разработването - отвъд Остин - понятие за перформативност интегрира в себе си и обективираната във вещите перформативност (Деянов 2005; Пенкова 2018). Но най-същественото нейно разширение, което настоящото изследване осъществява, е към инкорпорираната в телата перформативност. Ориентирането на отговора на въпроса „Как с думи се вършат неща, когато думите ги няма?“¹¹ към *тялото*, поставя проблема за експлицитната и имплицитна телесна перформативност. Смяя да твърдя, че **най-важният резултат** от предприетите проблематизации е извеждането на понятието „**телесен перформатив**“¹². Неговите практико-логически функции са изследвани в контекста на неklasическата трансцендентална логика чрез критическо преосмисляне на направената от фон Вригт интерпретация на Аристотеловото схващане за *действието като извод* в практически силогизъм. Оттук и **изводът**: *телесните перформативи са рефлексно-рефлексивни практически изводи, функция от (само)корективно отнасяне на социализираната телесност, ориентирани към тук-сега-и-така установяване на онтологично*

---

¹¹ Този въпрос беше поставен в рамките на работен семинар върху перформативите в обективирано и инкорпорирано състояние, който проведохме с Деян Деянов и Стойка Пенкова през далечната 2005 г.. Мисля обаче, че актуалността на този въпрос и днес е несъмнена.

¹² Бурдийо загатва за инкорпорираната и обективирана във вещите перформативност (Бурдийо 2005).

съучастничество с обстоятелствата и агентите, изграждащи ситуацията като поле на взаимодействие.

Удържайки постигнатото, **трета глава** вече може да се концентрира върху проблема за молекулярната структура на социалното взаимодействие като основата, върху която се разгръща перформативната му форма. Призма на анализите в **първи параграф** е „молекулярната социология“ (Lynch 1993) на Сакс. Тук приложението на метода на мислене „чрез“ дава шанс за ендогенно проблематизиране на ситуираното изграждане на организираността на локалните ситуации на всекидневно взаимодействие. Ситуативното му сглобяване е демонстрирано посредством ендогенен анализ на всекидневна разговорна партикулария чрез категориален и секвенциален анализ. По този начин е демонстрирано и сработването на рефлексивността-рефлекс - сработване, което се самообективира в произвеждането на уместно-релевантен на локалните условия „отговор“, който от своя страна „задава слот“ за следващата уместно-правилна реплика. **Втори параграф** си поставя за задача да анализира как се случва това, като експлицира възпътените механизми, чрез които практически се реализира „сглобяването“ на подредената последователност, или молекулярната структура на взаимодействието. От перспективата на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия, т.е. в контекста на локалните равнищата на взаимодействието, въпросът за „молекулярността на социалната ситуация“ се явява като собствено логически проблем, свързан с формата, която приема всеки път практическата изводимост, в и чрез която в сътрудничество е разработвано взаимодействието. Съчетаването на етнометодологически категориален и секвенциален анализ с логически анализ в контекста на некласическата трансцендентална логика е приложено към адаптиран под формата на мисловен експеримент пример на Сакс, който е анализиран и от Коев. Този ход позволява на дисертационния труд да достигне до **заключението**, че компетентното разпознаване на формата е всъщност категоризиране „в един поглед“ (Коев) както на контрагента, така и на извършваната от него дейност. Оттук и **изводът**: *чрез етнометодите, прилагани при използването на думи и действия, агентът произвежда перформативи, които от своя страна провокират рефлексивността-рефлекс на контрагента към произвеждане на други перформативи - отново чрез „членова“, т.е. уместно-релевантна и компетентна употреба на думи и действия.* Емпиричният терен на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия явява

следващите проблеми, подложени на разглеждане в дисертационния труд, а именно - от една страна, проблемът за практическото отрицание като обща форма на визираната от социоанализата фракталност в резултат от лишеност, и от, друга страна, - проблемът за отрицанието на лишеността като отрицание чрез употреба на перформатив. Тази собствено логическа проблематика е предмет на изследване в **трети параграф**. Първоначално, мислейки „с“ Деянов, е тематизирана констатацията, че „лишеността като отрицание провокира перформативните изказвания“ (Деянов 2008). Следваща стъпка е нейното обглеждане от социоаналитична перспектива чрез пренасяне на този проблем на терена на практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия. В нейни условия, проблемът за отрицанието получава друго измерение, обективизиращо се чрез тезата, че възможен модус на отрицанието на отрицанието като лишеност е предварителното даряване (като оразличено структурно и логически от предварителния ответен дар (Деянов 2004)). Изложението стига до **извода**, че *стратегия на самонетъждествения хабитус за излаз от междината на пречупения опит е не само предварителният ответен дар, но и структурно различният от него предварителен дар, забелязан още от Мос*. Практико-логическият анализ на описаната от Мос практика на дар (Мос 2001) демонстрира едногения начин, по който предварителното даряване е стратегия (в смисъла на Бурдийо) на практическия усет, но със самото това - и инвестиция в бъдещето от страна на усещащата себе си като самонетъждествена, т.е. тук и сега лишена от непрезададената си същност идентичност. Така изложението съдържателно достига своя начален и най-широк проблемен хоризонт - социоанализата на самонаследяването, която мотивира настоящата работа по изследване на практическата рефлексивност.

Междинна равностметка II обобщава направеното във втора част на дисертационния труд, а именно - предложение за аналитичен инструмент *практическа логика на молекулярните перформативни взаимодействия*, оперираща с разработеното праксеологично схванато понятие за *рефлексивност-рефлекс*. От една страна, втора част отчленява емпиричния ъ терен, а от друга - поставя и дава решение на нейни собствено логически проблеми, демонстрирайки възможните ъ приложения и продуктивността ъ в различни емпирични контексти. Доколкото съдържа потенциал да подложи на ендегенен практико-логически анализ всекидневните локални ситуации на социално взаимодействие, обективизирайки рефлексно-рефлексивното отнасяне между агентите и

конкретните обстоятелства на ситуацията, практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия се интегрира безпроблемно в методологическия корпус на логиката на молекулярните перформативи, която е необходим инструмент в социоанализата на самонаследяването.

Заключението прави кратък съдържателен преглед на отделните етапи, през които преминава изложението, подчертавайки издигнатите тези и достигнатите изводи. Като следваща стъпка в него е очертана перспектива на бъдещи изследвания, която се явява естествено продължение на постигнатото в дисертационния труд. Така, като *фокус на бъдещите проблематизации* е поставено *некласическото експериментиране като шанс пред социоанализата на самонаследяването*.

Към основния текст на дисертацията са включени **четири приложения**. В тях методологическите инструменти и теоретичните предпоставки, проблематизирани в дисертационния труд са апробирани в емпиричните контексти на социални инициативи и всекидневни практики, автобиографични разкази и описани исторически казуси, както и към литературни произведения, взети като форма на мисловен експеримент, в рамките на който са анализирани и експлицирани практико-логическите функции на рефлексивността-рефлекс. От тази гледна точка приложенията имат съществена роля в разработването на логиката на молекулярните перформативни размени като елемент от органа на социоанализата на самонаследяването, доколкото се разполагат в хоризонтите на пречупения опит, на фракталността, но също и на дистинктивността, на символността на думите и делата, т.е. в практическата област на разгръщане на соционалитичната перспектива.

5. Към очертаване на фокуса на бъдещите изследвания

Разгръщайки се в ясно зададени теоретични хоризонти, дисертационният труд се развива като тясно рамкирано изследване на конкретен проблем, достигайки до разбиране на практическата рефлексивност като (само)корективно отнасяне на социализираното тяло към него самото и към конкретните агенти и обстоятелства, образуващи контингентните условия, в които се разгръща социалното взаимодействие.

В резултат на това отнасяне между тях е установявана форма на отношение всеки следващ път като за пръв път.

Така специфицирано, предложеното понятие за рефлексивност-рефлекс може да **подпомогне терапевтичните функции** на социоанализата на самонаследяването, доколкото е в състояние да ориентира „всекидневния труд“ на агента към преодоляване на хистерезиса на хабитуса. Инкорпорирането на позитивно отнасяне към себе си и света, би могло да конвертира „лошите“ инвестиции на работещия за оставането си във фракталността хабитус във всекидневни самокорективни усилия за позитивни вложения в бъдеща кой-идентичност. За преодоляването на уязвеността е необходима единствено „натрапчива настойчивост“ за превръщане на **(само)корективността в рефлекс, действащ „не ex post върху opus operatum, а a priori върху modus operandi“** (Bourdieu 2001). Това новоконституирано отнасяне към себе си и към света, като функция от осъзнаването на „отговорността да станем тези, които сме“, е възможен път към успешното самонаследяване. Този път е изпитание - вървейки, уязвената личност постига себе си като това което „е“ (което при това не е прадзададено). Следователно, би могло да се каже, че пътят ѝ е непрестанно възобновяващ се некласически експеримент, който не търси възпроизводимост, а постоянно, т.е. превърнато в рефлекс, надхвърляне на нейните собствени граници.

Така се достига до онази сюжетна линия на бъдещите изследвания, която е естествено продължение на постигнатото в дисертацията, а именно: **поставяне под микроскоп на некласическото експериментиране в името на социоанализата на самонаследяването.**

Проблематиката на некласическото експериментиране (Деянов 2001) стъпва на „некласическия[т] принцип на наблюдението“ и на поставения в негов контекст проблем за сингуларните точки (Мамардашвили 1984). Удържайки интенцията на проведените в дисертацията теоретични и емпирични анализи, може да се каже, че както всяка възприета от агента афектация от света и околните, така и всеки социоаналитичен сеанс като форма на социално взаимодействие е „сингуларна точка, която е бремна с отклонение и преди да се случи актът на логическо извеждане не е определено как и в каква посока ще се случи“ (Мамардашвили 1984). Носената от сингуларната точка „неопределеност“ е не ограничение, а шанс - за уязвената личност и за социоаналитика.

На фона на така зададения контекст, тук съвсем предварително ще открия проблематиката.

Необходимо е да повтора, че некласическите експерименти не целят възпроизводимост, а залагат на неопределеността като изследователски шанс за преодоляване на границите - както на самата форма експеримент, така и на границите на самите експериментатори и тези на подложените на експеримента. *Ако в експериментите по практическа логика и етнометодология експериментатори са аналитиците, то при социоанализата това съвсем не е така.*

И в предклиничните разговори, и в клиничните сеанси мисията на социоаналитика е да *асистира*, както казва Бурдийо, уязвената личност. Но не само нейната самоанализа, но и нейното самонаследяване - или - *да асистира страдация да експериментира върху собствените си граници* в подкрепа на стремежа за преодоляване на страданието, в което практическият му усет за правилност го затваря. В социоаналитичната интервенция, следователно, некласическият експеримент има *обърнати функции*. В нея експериментатор е не социоаналитикът, а самата уязвена личност, чиито извършвани действия и изказвани думи са миметични актове на бъдещо състояние, което - макар и все още несъществуващо - е доловено в неговата възможност като „истинното“. Оттук и опасността експериментаторът „да се окаже жертва“, както би казал Гарфинкъл, на експеримента. Затова е необходимо отново да бъде повторено - за успеха на некласическия експеримент на фрактализираната личност, т.е. за успеха на превръщането на самокорективността в рефлекс на тялото, е необходима *инкорпорирана саморефлексивна практика на социоаналитична асистенция*.

След казаното може да се обобщи, че дисертацията, проведените в нея анализи и резултатите, които са достигнати са не край, а начало, отварящо хоризонт пред множество бъдещи емпирични и теоретични изследвания в несъмнено провокативната - за всеки анализатор на социалното - област на социоанализата на самонаследяването.

6. Справка за приносните моменти в изследването

1. Настоящият дисертационен труд щрихира контурите на нова теория, която определям като **практическа логика на молекулярните перформативни взаимодействия**, очертавайки нейните теоретичен хоризонт, емпиричен терен и методологически инструментариум.

2. Дисертационният труд инсценира необходим, но несъстоял се до момента в научната общност **диалог** между визиите на Бурдийо и етнометодологията върху практическата рефлексивност.

3. В резултат на този диалог е изведено понятие за **рефлексивност-рефлекс** като корективно обръщане на хабитуса/тялото към себе си или към конкретните условия, идващо в отговор на провокация от тяхна страна и установяващо всеки следващ път като за пръв път модус на отношение между тях.

4. В контекста на изследването на практическата рефлексивност дисертационният труд **смыслово оглежда социоаналитичния обрат** в рефлексивната социология на Бурдийо **в праксеологичния обрат в логиката** както при него, така и в етнометодологията, снемайки това оглеждане - чрез понятието за рефлексивност-рефлекс - в единна аналитична перспектива, ориентирана към по-добро разбиране и преодоляване на социално породената уязвимост.

5. Дисертационният труд, преминавайки отвъд Остиновата дискурсивна перформативност, предлага **ново понятие за описание на перформативността**, т.нар. „**телесен перформатив**“, поставяйки въпроса за функциите, които то изпълнява в практическата логика на молекулярните перформативни взаимодействия. Даденото решение, е че телесните перформативи са изводи в практически силогизми.

6. Изследването **поставя за първи път проблема за функциите на третия участник в дара на Мос** и предлага негово решение, удържайки аналитично множествеността на социалното взаимодействие и преодолявайки конвенционалното му разглеждане единствено като двуместно отношение.

7. Проведените в дисертационния труд анализи **експлицират структурните разлики между неразграничаваните до момента предварителен ответен дар и предварителен дар**. От социоаналитична перспектива, последният е коментиран като възможна стратегия на практическия усет, ориентирана към преодоляване на самонетъждествеността на агента.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. Ташева, М. 2004. Символната ефикасност и условията за успешност на молекулярните перформативи. В: *Философски четения*. Пловдив, Издателство ЛИК, 2004
2. Ташева, М. 2007. Действието като извод в практическия силогизъм. В: *Философия*, 3/2007, ISSN: 0861-6302
3. Ташева, М. 2008. Един исторически казус под микроскопа на практическата логика: случаят „Хуго Капет“. В: *Социологически проблеми*, 1-2/2008, ISSN: 0324-1572
4. Ташева, М. 2011. Противоречията на наследството на „отвътре изключените“: върху един емпиричен казус. В: *Социологически проблеми*, 3-4/2011, ISSN: 0324-1572
5. Ташева, М. 2018. Практико-логически функции на предварителния дар. В: *Каирós*, 3/2018, ISSN: 2534-8442, (под печат)
6. Ташева, М. 2019. Символизъмът на упълномощеното тяло. В: *Каирós*, 4/2019, ISSN: 2534-8442, (под печат)

Използвана литература в автореферата

Аристотел, 1993. *Никомахова етика*. София. Издателство ГАЛ-ИКО

Бурдийо, П. 1993. *Казани неща*. София. УИ „Св. Климент Охридски”

Бурдийо, П. Вакан, Ж.Д., 1993а. *Въведение в рефлексивната антропология*. София, ИК Критика и хуманизъм

Бурдийо, П., 1997. *Практическият разум. Върху теорията на дейността*. Критика и хуманизъм, София

Бурдийо, П. 2001в. *Практическият усет. Свойствата на практическата логика*. Арив на ИКСИ

Бурдийо, П. 2004. *Да се разбира*. В: Етносоциология: интердисциплинарен модул. Пловдив.

Бурдийо, П. 2005. *Практическият усет*. София. Фигура

Бурдийо, П. 2007. *Размишления по Паскал*. София. Панорама плюс

Бурдийо, П. 2014. *Увод в социоанализата*. (непубл. превод на Т. Петков), В: Социоанализа. Електронен рийдър за бакалавърска програма „Социология и науки за човека“ и магистърска програма „Социоанализа и междучовешки отношения“. Пловдив, Пловдивски университет, Философско-исторически факултет, Катедра Социология и науки за човека.

Вацов, Д. 2016. *Това е истина!*. София, издателство на НБУ

Вебер, М. 2004. *Науката като призвание*. В: Социологията като шанс. Сборник текстове под съставителството на Лиляна Деянова. София, 2004

Гарфинкъл Х. 2005. *Изследвания по етнометодология*. Критика и хуманизъм.

Гарфинкъл, Х., Сакс, Х., 1993. *За формалните структури на практическите действия*. В: Социологически проблеми, 1993/2

Деянов, Д. 2001. *Увод в логиката и методологията на хуманитарните науки. Хуманитаристиката след смъртта на човека*. Пловдивско университетско издателство, Пловдив

Деянов, Д. 2004. *Логика на молекулярните перформативи и нормализация*. В: Критика и хуманизъм, 2004/1, кн.17

Деянов, Д. 2005. *Бурдийо: онтологическото съучастничество като проблем пред рефлексивната социология*. В: Социологически проблеми, 2005/3-4

Деянов, Д. 2013. *Сингуларна точка и времеустойчива вечност*. В: Чужденецът и всекидневието. Сборник, посветен на 60-годишнината на Кольо Коев. Издателство на Нов български университет.

Деянов, Д. 2017. *Практическата логика на дара. Да се мисли с Бурдийо против Бурдийо*. В: Дар и култури за дарителство за образование: теории, институции, личности. Съставители Пепка Бояджиева и Росица Стоянова

Коев, К., 1996. *Видимостта: феноменологични контексти*. София, Критика и хуманизъм

Коев, К., 2012. *Обречени на смисъл. Всекидневността като дискурсивни възможности*. София” „Обсидиан”.

Коев, К., 2017. *Етнометодология и логика на всекидневното разбиране*. София, издателство на НБУ

Къф, Е. К., Шарък, У., Френсиз, Д., 2004. *Етносоциология: интердисциплинарен модул*. Пловдив

Леви-Строс, Кл. 2001. *Въведение в творчеството на Марсел Мос*. В: Дарът. София, Критика и хуманизъм

Мамардашвили, М. 1984. *Класически и некласически идеали на рационалността*. Тбилиси, Мецниереба

Минева, М. 2015г. *Витгенщайн и проблематизирането на философията. Граници и перспективи*. дисертация. София, Софийски университет, Философски факултет.

Минева, М. 2018. *Логически форми на индукцията и данните на социоанализата*. В: Социологически проблеми, 2018/1

Мос, М. 2001. *Дарът*. София. Критика и хуманизъм

Остин, Д. 1996. *Как с думи се вършат неща*. София. Критика и хуманизъм

Пенкова, С. 2012. *Социоанализа на граничността: върху два казуса от двете страни на българо-турската граница*. В: Миграции от двете страни на българо-турската граница: наследства, идентичности, интеркултурни взаимодействия. В. Ганева-Райчева, М. Елчинова, М. Златкова, Н. Вуков (съст.) София, ИЕФЕМ, 61-75 (електронно издание).

Пенкова, С. 2017. *Дискурсивна аналитика на емоциите: омразата като социоаналитичен проблем*. В: Езикът на омразата - хейтърският дискурс и отношението към Другия. Сборник с резултати от едноименния проект. Съст. и ред. Стойка Пенкова

- Пенкова, С. 2018. *Неравенството в праксеологическа перспектива: всекидневните му формулирания като емпирични данни*. В: Социологически проблеми, 2018/1
- Петков, Т. 2001. *От Бурдийо и Остин към логиката на молекулярните перформативи*. В: Критика и хуманизъм 7 (архив ИКСИ)
- Петков, Т. 2017. *Феноменологическата психопатология през погледа на социоанализата на самонаследяването и практическата логика*. Ръкопис на дисертация. Пловдив, Пловдивски университет, Философско-исторически факултет
- Сакс, Х. 2013а. *Вършенето „да се бъде ординерен“*. В: Социологически проблеми, 2013/3-4.
- Сакс, Х. 2013б. *Всерелевантните механизми. Ситуираните дейности. Индикаторите*. В: Социологически проблеми, 2013/ 3-4.
- Събева, Св. 2010. *Пречупената социалност. Преосмисляне на разбиращата социология*. София. Изток-Запад
- Събева, Св. 2016. *Да слушаш страданието: социоанализата и „патосният“ обрат в понятието за опит*. В: Социологически проблеми, 2016/1-2
- Събева, Св. 2018. *Прежалимите и непрежалимите животи: социоанализата в епохата на биовластта*. В: Социологически проблеми, 2018/1
- Тенев, Д. 2013. *Отклонения*. Опити върху Жак Дерида. София. Изток-Запад.
- Тенев, Д. 2018. *Модалност, модализации, модални преходи (наблюдения и хопитези)*. В: Социологически проблеми, 2018/1
- Шовалие, С., Шовире, К., 2018. *Четири основни понятия в социоанализата на Пиер Бурдийо*. В: Социологически проблеми 2018/1
- Bourdieu, P. 1980. *Le mort saisit le vif. Les relations entre l’histoire incorporée et l’histoire réifiée’*. *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. 32-33 (avril-juin).
- Bourdieu, P. 2001. *Science de la science et réflexivité*. Paris: Raisons d’agir.
- Coulter, J. 1991. *Logic: ethnomethodology and the logic of language*. // G. Button (Ed.). *Ethnomethodology and the Human Sciences*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Deyanov, D., Sabeva, S., Petkov, T. 2013. *The psychopathology of everyday life as a problem before socioanalysis*”. Ed. D. St. Stoyanov, *Psychopathology: theory, perspectives and future approaches*. Nova Science Publishers, New York
- Deyanov, D., Sabeva, S., Petkov T. 2015. *Bourdieu and Stanghellini: socioanalysis and phenomenological psychopathology*. In: Stoyanov, D. (ed.) *Towards a New Philosophy of*

Mental Health: Perspectives from Neuroscience and *Humanities*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle (2015)

Lynch, M. 1993. *Scientific Practice and Ordinary Action. Ethnomethodology and Social Studies of Science*. New York: Cambridge University Press

Sacks, H. 1995. *Lectures of Conversation*. Oxford: Blackwell.

Stanghellini, G. 2004. *Disembodied spirits and deanimated bodies. The psychopathology of common sense*. Oxford: Oxford University Press.

Stanghellini, G. 2014. *The 'What' and the 'Who' in the constitution of psychopathological phenotypes*. *Folia Medica*, vol. 56, suppl. 1.

Von Wright, G.H. 1983. *Practical Reason*. In: *Philosophical Papers, Vol.1*.